

**ВЗАЄМОДІЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА
КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Саєнко Б.Є.

заст. завідувача кафедри
господарського права ДонДУУ,

Дубіна О. О.

здобувач кафедри
господарського права ДонДУУ

У статті досліджуються існуючі та перспективні форми взаємодії Служби безпеки України та Кабінету Міністрів України щодо забезпечення національної безпеки України. Окрема увага надана питанню визначення повноважень СБУ та Кабінету Міністрів України в сфері захисту національної безпеки України. Зроблено висновки щодо основних форм взаємодії СБУ та Кабінету Міністрів України.

Ключові слова: національна безпека; форми взаємодії; зовнішні та внутрішні загрози; політика держави.

В статье исследуются существующие и перспективные формы взаимодействия Службы безопасности Украины и Кабинета Министров Украины по обеспечению национальной безопасности Украины. Отдельное внимание уделено вопросу определения полномочий СБУ и Кабинета Министров Украины в сфере защиты национальной безопасности Украины. Сделаны выводы об основных формах взаимодействия СБУ и Кабинета Министров Украины.

Ключевые слова: национальная безопасность; формы взаимодействия; внешние и внутренние угрозы; политика государства.

The article investigates the current and future forms of cooperation of the Security Service of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine to ensure the national security of Ukraine. Special attention is paid to the definition of the powers of the SBU and the Cabinet of Ministers of Ukraine in the sphere of protection of the national security of Ukraine. Conclusions are made about the basic forms of interaction of security service of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine.

Keywords: national security; forms of cooperation; external and internal threats; the policy of the state.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Вирішення питань щодо забезпечення стану національної безпеки України завжди залишалося пріоритетним завданням для вдали країни. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах інтеграційних процесів держави, коли деякі складові національної безпеки держави, а саме економічна та інформаційна безпека, стають дедалі вразливішими перед тим єдиним простором, який відкривається. Тому важливим завданням є наукове опрацювання не тільки проблеми забезпечення національної безпеки окремими органами та посадовими особами, а визначення шляхів їх взаємодії у даному питанні.

Мета дослідження полягає у визначенні форм та методів взаємодії СБУ та Кабінету Міністрів України в сфері забезпечення національної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Функціонування інститутів держави не можливо без забезпечення національної безпеки, яка фактично є однією з основних умов існування держави в загалі. Практика України та багатьох цивілізованих держав світу свідчить про те, що функції щодо забезпечення національної безпеки делеговані не тільки правоохоронним органам, а й певною мірою делеговані органам виконавчої, законодавчої та судової влади. Крім цього значні функції у даній сфері належать Президентові України, який є гарантом суверенітету та територіальної цілісності. У таких умовах постає питання щодо взаємодії окремих суб'єктів забезпечення національної безпеки в державі між собою, з метою підвищення ефективності та якості стану захищеності національної безпеки. Однак для того, щоб з'ясувати форми та методи взаємодії, необхідно визначити, які саме загрози національної безпеки існують на сучасному етапі.

Закон України «Про основи національної безпеки України» визначає поняття національна безпека як «...захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам» [1]. На нашу думку таке визначення категорії національна безпека є доволі вичерпним та дозволяє сформулювати повноцінне уявлення про її правову природу та зміст.

У тому ж нормативному акті визначено поняття загроза національної безпеки, яке являє собою «...наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України» [1]. Тож виникає питання які саме існують загрози національній безпеці держави та як вони можуть реалізуватися. Основними з таких загроз на сучасному етапі розвитку України є:

1. Посягання на державний суверенітет на територіальну цілісність держави, які мають прояв у вигляді сепаратизму, расизму, розпалювання етнічної ворожнечі, провокування міжетнічних конфліктів та пропаганда ідей державного перевороту.

2. Втручання у справи України з боку інших держав, яке проявляється у вигляді тиску на владу країни за допомогою економічних та політичних засобів впливу (ембарго, дипломатична ізоляція та інше).

3. Воєнно-політична нестабільність та локальні війни в регіонах країни та близько до її кордону, спровоковані як в середині країни, так й за її межами.

4. Розвідувально-підривна діяльність іноземних спеціальних служб, спрямована на втрату державою територіальної цілісності або має інші деструктивні цілі.

5. Поширення в державі корупції в органах влади різного рівня, а також інтеграція бізнесової еліти в політику для досягнення власних інтересів.

6. Злочинна діяльність про миру та людства. Перш за все мова йде про тероризм у різних його проявах (міжнародний, інформаційний та інше).

7. Організація ввозу в країну зброї, боєприпасів, радіоактивних речовин та наркотичних засобів, які дестабілізують обстановку в країні та негативно впливають як на суспільство в цілому, так й на окремих громадян.

8. Спроба створення і функціонування незаконних воєнізованих збройних формувань та намагання використати в інтересах певних сил діяльність військових формувань і правоохоронних органів держави.

9. Нелегальна міграція, що створює нестабільні умови в державі та провокує локальні міжетнічні конфлікти.

10. Порушення з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування Конституції і законів України, прав і свобод людини і громадянина, в тому числі при проведенні виборчих кампаній, недостатня ефективність контролю за дотриманням вимог Конституції і виконання законів України.

11. Істотне скорочення внутрішнього валового продукту, зниження інвестиційної та інноваційної активності і науково-технічного та технологічного потенціалу, скорочення досліджень на стратегічно важливих напрямках інноваційного розвитку.

12. Нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері економіки, в тому числі фінансової (фіскальної) політики держави; відсутність ефективної програми запобігання фінансовим кризам; зростання кредитних ризиків.

13. Критичний стан основних виробничих фондів у провідних галузях промисловості, агропромислового комплексу, системах життєзабезпечення; загострення проблеми підтримання в належному технічному стані ядерних об'єктів на території України.

14. Неефективність антимонопольної політики та механізмів державного регулювання природних монополій, що ускладнює створення конкурентного середовища в економіці.

15. Неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення.

16. Значне антропогенне порушення і техногенна перевантаженість території України, зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характерів.

17. Неконтрольоване ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів і трансгенних рослин, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин і організмів, екологічно необґрунтоване використання генетично змінених рослин, організмів, речовин та похідних продуктів.

18. Розголошення інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом, таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави.

Аналіз вище наведених загроз національної безпеки України свідчить про те, що здебільшого завдання її забезпечення повинно покладатися на правоохоронні органи держави, однак дуже багато залежить від гілки виконавчої влади, яка також згідно Конституції України має доволі значні функції щодо забезпечення національної безпеки країни. Проте спочатку ознайомимося з подібними функціями, які має СБУ, до них зокрема слід віднести:

1. Здійснювати інформаційно-аналітичну роботу в інтересах ефективного проведення органами державної влади та управління України внутрішньої і зовнішньої діяльності, вирішення проблем оборони, соціально-економічного будівництва, науково-технічного прогресу, екології та інших питань, пов'язаних з національною безпекою України.

2. Здійснювати заходи контр розвідувального забезпечення дипломатичних представництв, консульських та інших державних установ, а також заходи, пов'язані з охороною державних інтересів у сфері зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності, безпекою громадян України за кордоном.

3. Виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, розслідування яких віднесено законодавством до компетенції Служби безпеки України, проводити їх досудове розслідування; розшукувати осіб, які переховуються у зв'язку із вчиненням зазначених кримінальних правопорушень.

4. Здійснювати контррозвідувальні заходи з метою попередження, виявлення, припинення і розкриття будь-яких форм розвідувально-підривної діяльності проти України.

5. Забезпечувати захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності України від протиправних посягань з боку окремих осіб та їх об'єднань.

6. Здійснювати контр розвідувальне забезпечення оборонного комплексу, Збройних Сил України, інших військових формувань, дислокованих на території України, енергетики, транспорту, зв'язку, а також важливих об'єктів інших галузей господарства.

7. Брати участь у розробці і здійсненні відповідно до Закону України «Про державну таємницю» та інших актів законодавства заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та конфіденційної інформації, що є власністю держави, сприяти у

порядку, передбаченому законодавством, підприємствам, установам, організаціям та підприємцям у збереженні комерційної таємниці.

8. Здійснювати відповідно до законодавства профілактику правопорушень у сфері державної безпеки.

9. Брати участь у розробці заходів і вирішенні питань, що стосуються в'їзду в Україну та виїзду за кордон, перебування на її території іноземців та осіб без громадянства.

10. Брати участь у розробленні та здійсненні заходів щодо фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також у проведенні спеціальної перевірки щодо допуску до особливих робіт [2].

Усі розглянуті функції мають вирішальне значення для забезпечення національної безпеки та знайшли своє відображення в Законі України «Про Службу безпеки України». Утім доцільно розглянути й правове становище Кабінету Міністрів України щодо забезпечення національної безпеки України. Як відомо, процес формування уряду відбувається без участі Верховної Ради України, повноваження якої обмежується лише затвердженням кандидатури Прем'єр-міністра України. Тож фактично склад Кабінету Міністрів України одноосібно формує його голова, що не може не викликати уваги. Ще одну проблему у сфері виконавчої влади окреслив О.Ф. Фрицький, який у своїй роботі зазначає, що «...Конституція України не містить положення які б визначали характер виконавчої влади» [3, с. 399]. Слід погодитися з цією думкою, бо статті Конституції України, що містяться у Розділі VI «Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади» не містить жодного положення про порядок формування та значення виконавчої влади для держави в загалі [4; 5]. Однак не дивлячись на недосконалість порядку формування Уряду країни, на конституційному рівні закріплено низка функцій Кабінету

Міністрів України, які також істотно впливають на стан національної безпеки України. Передусім мова йде про такі функції, як:

1. Забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції.

2. Вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості.

3. Забезпечення проведення бюджетної, фінансової, цінової, інвестиційної, у тому числі амортизаційної, податкової, структурно-галузевої політики; політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування.

4. Розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, культурного розвитку, охорони довкілля, а також розроблення, затвердження і виконання інших державних цільових програм.

5. Забезпечення рівних умов для розвитку всіх форм власності; здійснення управління об'єктами державної власності відповідно до закону.

6. Здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби із злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

7. Організація і забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності, митної справи [6, с. 125; 7, с. 115].

Висновки. Аналізуючи розглянуті функції можна впевнено стверджувати, що більшість з них опосередковано пов'язані з питаннями національної безпеки. Шляхом владно-розпорядчої діяльності, Кабінет Міністрів України реалізує національні інтереси держави та створює умови для захисту національної безпеки. Проте

говорити про її захист одноосібно якимось органом влади не виявляється можливим. Саме комплексність підходу до питань національної безпеки є запорукою нормального її забезпечення. Тому актуальною проблемою є визначення форм взаємодії СБУ та Кабінету Міністрів України в сфері забезпечення національної безпеки.

По-перше така взаємодія може реалізовуватися шляхом взаємної нормотворчості, тобто створення проектів актів Кабінету Міністрів України спільно з СБУ. Перевагою такої форми співпраці є те, що зміст даних документів буде враховувати не тільки аспект реалізації виконавчої влади, а й особливі вимоги до деяких концепцій та програм розвитку з точки зору національної безпеки та оборони країни. І навпаки акти СБУ отримують під собою владно-розпорядку основу, а також, що важливо, матеріально-фінансове підґрунтя.

По-друге взаємодія СБУ та Кабінету Міністрів України в сфері національної безпеки може реалізовуватися шляхом виконання органами влади взаємних доручень та забезпечення виконання окремих рішень, використовуючи власні або делеговані повноваження. Такий напрям співпраці є доволі актуальним та дозволяє посилити та розширити контроль за виконанням вимог окремих нормативних актів та цільових програм в сфері національної безпеки.

По-третє перспективною формою співпраці є проведення спільних нарад, метою яких є координація діяльності органів влади в сфері забезпечення національної безпеки та взаємоконтроль щодо взятих раніше зобов'язань. Подібна практика сприятиме ефективності та якості захисту стану національної безпеки України, що в свою чергу позитивно вплине на державу в цілому.

Список літератури.

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 15.12.2005р. № 3200 // Відом. Верховної Ради України. – 2005. – № 39. – Ст. 351.
2. Про Службу безпеки України : Закон України від 26.03.1992р. № 2230 // Відомості Верховної Ради України, 1992. - № 27. – Ст. 382.
3. Фрицький О. Ф. Конституційне право України : підруч. / О.Ф. Фрицький. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 264 с.
 Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2756 // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 23. – Ст. 160.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Бесчастний В.М. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: навч. посіб. / В.М. Бесчастний. – К. : Знання, 2008. – 467 с.
6. Совгиря О. В. Конституційне право України : навч. посіб. / О.В. Совгиря. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 632 с.